

Termen SE A

Schaarste:

De behoeften die we hebben zijn oneindig, maar de middelen om deze behoeften te bevredigen zijn beperkt. Daarom moeten we keuzes maken en moeten we als we iets willen hebben iets anders opofferen.

Alternatief aanwendbaar:

De middelen die we hebben om onze behoeften te bevredigen kunnen we op verschillende manieren aanwenden. Grond kan bijvoorbeeld gebruikt worden om een huis op te zetten of om er een mooi park van te maken. Als je er een huis op zet kun je er geen park meer van maken. Je moet dus een park opofferen als je een huis wil bouwen.

Opofferingskosten:

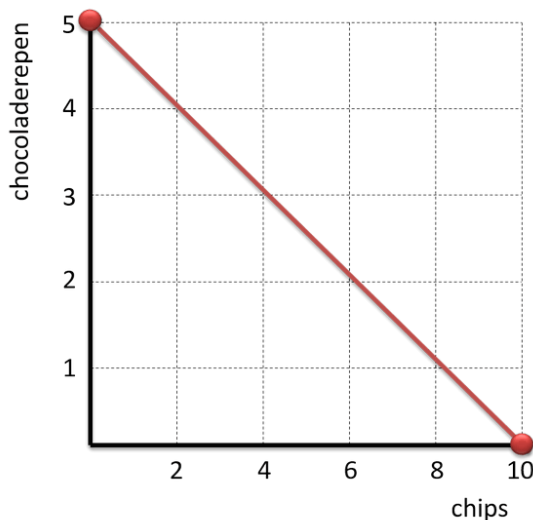
Dat wat je moet opofferen als je iets wilt hebben. In het geval van het huis dat we gaan bouwen is dat behalve de kosten voor het bouwen van het huis ook de kosten van het niet hebben van een park (om deze kosten te berekenen moet je kijken wat we ervoor zouden willen betalen om een park te krijgen).

Budget:

De bestedingsruimte die je hebt in een periode.

Budgetlijn:

Alle combinaties van twee goederen die gekocht kunnen worden voor een bepaald budget. We nemen hier twee goederen omdat er op een blaadje maar twee dimensies zijn en je dus niet meer kunt laten zien. We doen dus alsof je maar uit twee goederen kunt kiezen.

Hierboven is een budgetlijn getekend voor iemand met een budget van € 20,-. Een chocoladereep kost € 4,- en een zak chips € 2,-

Stel je koopt op een bepaald moment 5 chocoladerepen. Je hele budget is nu op. Je zit helemaal linksboven in de grafiek. Had je echter graag ook twee zakken chips gehad, dan had je niet 5 maar 4 chocoladerepen kunnen kopen. We zeggen daarom dat de opofferingskosten van 2 zakken chips, 1 chocoladereep is.

Indexcijfer:

Een verhoudingsgetal dat aangeeft hoeveel een bepaalde grootte is veranderd ten opzichte van het basisjaar. Een bekend indexcijfer is het cpi (consumentenprijsindexcijfer). Met dit cijfer kun je zien hoe de kosten van levensonderhoud in de loop van de tijd zijn veranderd. Het cpi is

een samengesteld gewogen prijsindexcijfer. Met samengesteld bedoelen we dat het cpi bestaat uit een gemiddelde van verschillende prijsindexcijfers. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de prijzen van voeding, kleding, huisvesting, recreatie etc. Met gewogen wordt bedoeld dat niet alle prijsindexcijfers even zwaar meetellen. Huisvesting weegt bijvoorbeeld zwaarder dan voeding. Hoe zwaar een prijsindexcijfer meetelt in het cpi wordt bepaald door het percentage van het inkomen dat men gemiddeld uitgeeft aan de betreffende categorie.

Koopkracht:

De hoeveelheid goederen en diensten die je kunt kopen van je inkomen. Het betreft hier dus je reële inkomen. Dit is je nominale inkomen gecorrigeerd voor prijsstijgingen. De stijging van je reële inkomen kun je berekenen met de formule:

$$RIC = \frac{NIC}{PIC} \times 100$$

Stel dat je nominale inkomen met 10% is gestegen en de prijzen zijn met 6% gestegen. De stijging van je reële inkomen wordt dan als volgt berekend:

$$RIC = \frac{110}{106} \times 100 = 103,8$$

Dit betekent dat je reële inkomen (je koopkracht) is gestegen met 3,8%.

Vanaf dit jaar mag je op de Havo ook als antwoord geven $110 - 106 = 4$ dus 4% en dus $RIC = 104$ (maar je mag uiteraard ook de formule gebruiken).

Inflatie:

Het stijgen van de prijzen van goederen en diensten. Dit wordt gemeten met behulp van het cpi. Stel dat in 2020 het cpi gelijk is aan 150 en in 2021 is het cpi gelijk aan 156, dan is de inflatie:

$$\frac{156-150}{150} \times 100\% = 4\%$$

Deflatie:

Het dalen van de prijzen van goederen en diensten. Wordt ook gemeten met het cpi.

Nominaal inkomen:

Het inkomen uitgedrukt in euro's. Als je weet met hoeveel procent je reële inkomen is gestegen en je weet ook met hoeveel de prijzen zijn gestegen, kun je de stijging van je nominale inkomen berekenen. Je doet dat met de formule:

$$RIC = \frac{NIC}{PIC} \times 100$$

Stel dat je reële inkomen is gestegen met 5% en de prijzen zijn gestegen met 6%. Invullen geeft:

$$105 = \frac{NIC}{106} \times 100 \quad 105 \times 106 = NIC \times 100 \quad 11025 = NIC \times 100 \quad NIC = 110,25$$

Je nominaal inkomen is dus gestegen met 10,25%

Productiefactoren:

De middelen die worden ingezet bij de productie. Het gaat om:

Natuur, Arbeid, Kapitaal en Ondernemerschap.

Investeren:

Het kopen van kapitaalgoederen. Wordt gedaan door producenten. Meer kapitaalgoederen betekent vaak een hogere arbeidsproductiviteit.

Arbeidsproductiviteit:

Productie per arbeider per tijdseenheid. Henry Ford was de eerste die gebruik maakte van de lopende band in de auto-industrie. Hierdoor verhoogde hij de arbeidsproductiviteit enorm.

Arbeiders konden plotseling tientallen auto's per dag produceren. De bekendste auto in die tijd (rond 1930) was de T-Ford. Henry Ford kon zijn arbeiders vanwege de hogere

arbeidsproductiviteit een twee keer zo hoog loon betalen. Doordat Henry Ford investeerde (lopende band aanschafte) gingen zijn arbeiders meer verdienen en gingen ze ook meer auto's kopen.

Beleggen:

Dit is het sparen van geld. Je kunt bijvoorbeeld je spaargeld gebruiken om staatsobligaties te kopen. Maar je kunt het ook gebruiken om aandelen te kopen van een bedrijf. Dat bedrijf gaat dat geld dan gebruiken om te investeren. Beleggen en investeren horen dus bij elkaar, maar het is niet hetzelfde. Beleggingen worden gebruikt om te investeren.

Kapitaalintensieve productie:

Productie waarbij in verhouding tot arbeid veel kapitaal wordt gebruikt. Denk aan Tata-Steel in IJmuiden.

Arbeidsintensieve productie:

Productie waarbij in verhouding tot kapitaal veel arbeid wordt gebruikt. Denk aan bijvoorbeeld de zorg en het onderwijs.

Arbeidsproductiviteit:

Productie per arbeider per tijdseenheid. Je meet de arbeidsproductiviteit door de productie in een bepaalde periode te delen door het aantal arbeiders in diezelfde periode. Je kunt op die manier de arbeidsproductiviteit per uur, per dag, per week etc. meten. Als een bedrijf kapitaalintensiever wordt neemt de arbeidsproductiviteit toe (denk aan de fabrieken van Henry Ford).

Transactiekosten:

De kosten die gepaard gaan met het vinden van iemand waarmee je kunt ruilen, het afsluiten van een overeenkomst en het naleven van de overeenkomst. In het economisch verkeer ontstaan instituties die deze transactiekosten verminderen. Denk hier bijvoorbeeld aan de consumentenbond, marktplaats, PayPal, Mollie etc.

Directe ruil:

Ruilen van goederen zonder dat daar geld aan te pas komt. Zeer inefficiënte manier van ruilen. Kost heel veel moeite en tijd (= transactiekosten) om een ruilpartner te vinden. Daarom is het instituut geld ontstaan.

Indirecte ruil:

Ruilen met als tussenstap het gebruik van geld. Het ontstaan van geld heeft de ruil veel en veel makkelijker gemaakt. Geld ontwikkelt zich nog steeds door. Denk aan digitale vormen van betalen.

Rechtspersoon:

Een organisatie die juridisch rechten en plichten heeft. Een dergelijke organisatie wordt voor het recht op dezelfde manier behandeld als een persoon. Voorbeelden zijn de NV en de BV. Als een NV failliet gaat, gaan niet de eigenaren, maar gaat de NV zelf failliet. Schuldeisers moeten dus niet bij de eigenaren aankloppen, maar bij de NV.

Levensloop:

De opeenvolgende fasen in je leven. Iedere fase wordt gekenmerkt door een andere financiële situatie. De fase waarin je studeert is een fase waarin vaak wordt geleend. De fase waarin je werkt wordt gekenmerkt door sparen (bijvoorbeeld in de vorm van pensioen). In de laatste fase wordt vermogen dat vroeger is opgebouwd gebruikt.

Ruilen over de tijd:

Wordt ook wel intertemporele ruil genoemd. Het betekent dat consumptie wordt uitgesteld (sparen) of dat consumptie wordt vervroegd (lenen). Denk bijvoorbeeld aan het afsluiten van een hypotheek. Je sluit dan een lening af met je huis als onderpand. Je hebt in dit geval consumptie vervroegd.

Voorraadgrootte:

Een voorraadgrootte wordt op een bepaald moment gemeten. Denk aan je spaartegoed of je schuld. Een voorraadgrootte wordt niet gemeten over een bepaalde periode. Een tijds aanduiding (uur, week, maand etc.) is daarom niet nodig.

Stroomgrootte:

Een stroomgrootte wordt over een bepaalde periode gemeten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan je inkomen. Bij stroomgrootte is een tijds aanduiding wel nodig. Als je de hoogte van je inkomen meet is het van belang dat je vermeldt hoe lang de periode is (uur, dag, maand etc.) waarover je het hebt gemeten.

Primair inkomen:

De beloning voor het beschikbaar stellen van een van de productiefactoren.

Secundair inkomen:

Primair inkomen – belasting + uitkeringen

Productiefactoren:

Arbeid, natuur, kapitaal en ondernemerschap. De beloningen hiervoor zijn: loon, pacht, interest en winst. Deze beloningen bij elkaar opgeteld is ons nationaal inkomen en dat is gelijk aan het nationaal product.

Menselijk kapitaal:

De kennis en vaardigheden die je in de loop van de tijd hebt verkregen. Deze kun je inzetten om goederen en diensten te produceren. Door kennis en vaardigheden op te doen verhoog je je arbeidsproductiviteit. Hierdoor word je aantrekkelijker voor een werkgever.

Verdien capaciteit:

De mogelijkheid om inkomen te verdienen met je arbeid. Hoe meer kennis en vaardigheden je bezit hoe groter je verdien capaciteit. Je verdien capaciteit neemt dus toe als je meer menselijk kapitaal hebt opgebouwd.

Sparen:

Afzien van consumptie. Het is een vorm van ruilen over de tijd. Gespaard geld kun je beleggen of gewoon oppotten (in je spaarpot stoppen).

Spaarmotieven:

Redenen om consumptie uit te stellen. We kennen drie motieven: het zekerheidsmotief (voor onvoorziene uitgaven), het doelmotief (sparen voor bijvoorbeeld een nieuwe auto), het vermogensmotief (bijvoorbeeld de opbouw van pensioen).

Lenen:

Eerder consumeren. Consumptie in de tijd naar voren halen. Een vorm van ruilen over de tijd.

Consumptief krediet:

Een geldlening die is bedoeld om consumptiegoederen aan te schaffen.

Hypothecaire lening:

Een lening met een onroerend goed als onderpand. De maximale hoogte van de lening wordt voornamelijk bepaald door de waarde van het huis dat als onderpand dient. Maar de bank kijkt ook naar de hoogte van je inkomen. En, niet te vergeten, hoe zeker dat inkomen is in de loop van de tijd. In de VS kregen mensen veel te makkelijk een hypotheek. Dat kwam ook omdat er heel veel in hypotheekobligaties werd belegd. Met zo'n obligatie verkoopt de bank zijn klantenbestand. De bank heeft dan weer geld om nieuwe hypotheeken uit te geven. Doordat het steeds moeilijker werd nieuwe klanten te vinden gingen banken ook aan mensen geld uitleenen die helemaal niet zo kredietwaardig waren. In 2008 liep dat helemaal mis. De CDO's die de banken hadden verkocht verloren hun waarde. Michael Burry verdiende daar een fortuin aan omdat hij short gegaan was op deze CDO's.

Prijs van tijd:

De rente die je moet betalen als je geld leent, of die je ontvangt als je geld uitleent. De meeste mensen hebben liever nu geld dan straks (tijdsvoordeel). Wil je geld eerder hebben (lenen) dan zal je daar dus voor moeten betalen.

Consumentenvertrouwen:

Het vertrouwen van de consument in de algemene economische situatie. Dit vertrouwen wordt gemeten door het CBS. Gebeurt op grond van enquêtes. Toen in 2008 in de VS de kredietcrisis begon daalde het consumentenvertrouwen in de VS, maar ook in Europa.

Nominale rente:

De rente die je krijgt als je je geld op de bank zet of die je betaalt als je leent. Het is de rente zoals die genoemd wordt door de bank.

Reële rente:

De nominale rente gecorrigeerd voor prijsstijging.

Reële rente berekenen:

Stel dat de nominale rente 5% bedraagt. De prijsstijging (inflatie) is 3%. De vuistregel is dat de reële rente $5 - 3 = 2\%$ is. Voor de Havo is dat voldoende als antwoord. Op het VWO gaat het echter met de formule:

$$RIC = \frac{NIC}{PIC} \times 100\% \quad \text{dus: } RIC = \frac{105}{103} \times 100 = 101,94 \quad \text{dus } 1,94\%$$

Inflatie:

Een algemene prijsstijging. Als een uitkering niet is geïndexeerd (niet meestijgt met de prijzen), wordt de koopkracht van je uitkering lager door inflatie.

Deflatie:

Een algemene prijsdaling. De koopkracht van je geld neemt toe door deflatie.

Koopkracht:

Wat je voor je inkomen of uitkering of gespaard geld etc. kunt kopen. Wordt door inflatie lager.

Directe belastingen:

Degene die de belasting verschuldigd is, is ook degene op wie de belasting drukt. Een voorbeeld is de inkomstenbelasting. Degene die deze belasting moet afdragen kan die belasting niet op iemand anders afwentelen. Dus degene die betaalt is ook degene op wie deze belasting drukt. Bij de indirecte belastingen is dat niet het geval.

Indirecte belastingen:

Degene die de belasting verschuldigd is, is niet degene op wie de belasting drukt. Neem als voorbeeld de BTW. De BTW moet afgedragen worden door de winkelier. De winkelier is echter niet degene op wie de belasting drukt, want de winkelier rekent de belasting door in de verkoopprijs. We spreken daarom van een kostprijsverhogende belasting.

Sociale premies:

Premies die betaald moeten worden in verband met de sociale verzekeringen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de premie voor de werkloosheidswet en de ziektewet. Iedereen die werkt betaalt deze premies.

Overheidsbestedingen:

Alle uitgaven van de overheid die beslag leggen op productiefactoren. Deze uitgaven staan tegenover de overdrachtsuitgaven. Deze laatste uitgaven leggen geen beslag op productiefactoren. De overheidsbestedingen kunnen verdeeld worden in overheidsinvesteringen (denk aan de infrastructuur) en overheidsconsumptie (dit zijn o.a. de ambtenarensalarissen, maar ook de uitgaven aan papier, pennen etc.).

Overdrachtsuitgaven:

Deze uitgaven leggen geen beslag op productiefactoren. Het betreft een overheveling van geld van de belastingbetaler naar een uitkeringsgerechtigde. Het gaat hier dus om bijvoorbeeld een bijstandsuitkering.

Uitgestelde belastingheffing:

Als de overheid een tekort heeft en ze moet dit geld dus lenen, zal ze dat geld in de toekomst moeten terugbetalen. Als ze het geld moet terugbetalen zal ze belasting moeten heffen. Een tekort wordt daarom ook wel uitgestelde belastingheffing genoemd.

AOW (Algemene ouderdomswet):

Iedereen die 50 jaar (tussen 17 en 67) ingezetene is geweest van Nederland ontvangt op 67-jarige leeftijd een ouderdomspensioen. Wie korter ingezetene is geweest krijgt naar rato van het aantal jaren dat hij ingezetene was een uitkering. Dus wie bijvoorbeeld 25 jaar ingezetene is geweest van Nederland krijgt de helft van een volledige uitkering. De AOW wordt gefinancierd via het omslagstelsel.

Omslagstelsel:

Een systeem waarbij de ontvangen premies van een bepaald jaar gebruikt worden voor de uitkeringen van datzelfde jaar.

Kapitaaldekkingssstelsel:

Systeem waarbij de betaalde premies een kapitaal opbouwen dat op een later tijdstip wordt uitgekeerd.

Intergenerationele solidariteit:

Solidariteit tussen de verschillende generaties. Het gaat hierbij om solidariteit m.b.t. de pensioenen tussen ouderen en jongeren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de jongeren die nu de pensioenen betalen van de gepensioneerden.

Sociale verzekeringen:

Verplichte verzekeringen waarvan de premie wordt betaald door inhoudingen op het loon. Deze verzekeringen kunnen verdeeld worden in volksverzekeringen (voor iedereen of je nou werkt of niet) en werknemersverzekeringen (alleen voor werkenden)

Volksverzekeringen:

AOW, Algemene kinderbijslagwet, Nabestaandewet etc.

Werknemersverzekeringen:

Werkloosheidswet, ziektewet etc.

Heffing:

Inhouding op het loon voor belasting en premies sociale verzekeringen.

Speltheorie:

De theorie over het maken van keuzes waarbij de uitkomst van een keuze mede bepaald wordt door de keuze van een ander. Dit betekent dat er bij het maken van een keuze rekening gehouden wordt met wat men verwacht dat de ander zal kiezen.

Nash-evenwicht:

We spreken van een Nash-evenwicht als beide spelers een strategie hebben gekozen die gegeven de strategie van de ander optimaal is. Dit betekent dat iedere speler zal zeggen dat hij niet een andere strategie had willen kiezen gegeven wat de ander heeft gekozen.

Gevangenendilemma (prisoner's dilemma):

Dit is een spel dat de volgende kenmerken heeft:

1. Beide spelers hebben een dominante strategie
2. Er is één Nash-evenwicht (volgt uit het eerste kenmerk)
3. Dit Nash-evenwicht is inefficiënt

Efficiënt (optimaal) evenwicht:

Een situatie waarbij het niet mogelijk is de positie van een speler te verbeteren zonder die van een ander te verslechteren. Dit betekent dat het bij een inefficiënt evenwicht dus wel mogelijk is iemands positie te verbeteren zonder die van een ander te verslechteren. Bij een gevangenendilemma kun je zelfs de positie van beide spelers verbeteren. Dit betekent dat er een win-win-situatie mogelijk is. Bij een efficiënt evenwicht kan dat dus niet.

Voorbeeld:

	Wel	Niet
Wel	2, 2	0, 3
Niet	3, 0	1, 1

In het bovenstaande spel kunnen de spelers wel of niet samenwerken. De getallen geven aan hoe fijn de spelers de uitkomst vinden. 3 = het beste, 2 = iets minder goed, 1 = nog iets minder goed en 0 = het slechtst. Soms wordt er niet gebruik gemaakt van getallen, maar van smileys. 😊😊 = 3, 😊 = 2, 😞😞 = 1, 😞😞😞😞 = 0.

In het bovenstaande spel is (Niet, Niet) het Nash-evenwicht. Het evenwicht is inefficiënt want de uitkomst is (1, 1) en er is een situatie waarbij de uitkomst (2, 2) is. Dus er is een situatie waarbij de uitkomst voor beiden beter is.

Dominante strategie:

We spreken van een dominante strategie als de strategie altijd een betere uitkomst geeft (dan een andere strategie) ongeacht wat de ander doet.

Voorbeeld:

In de bovenstaande matrix is 'Niet' een dominante strategie. Als de andere speler 'Wel' speelt kun jij beter 'Niet' spelen want $3 > 2$. En als de andere speler 'Niet' speelt kun je ook beter 'Niet' spelen want $1 > 0$.

Best response methode:

Manier om een evenwicht te vinden.

Voorbeeld:

		Player 2	
		A	B
Player 1	A	(60,60)	(30,120)
	B	(120,30) 	(40,0)

Voor speler 1 is het beste antwoord B als speler 2 A kiest, want $120 > 60$ (rood). Voor speler 1 is B het beste antwoord als speler 2 B speelt, want $40 > 30$ (rood). Voor speler 2 is B het beste antwoord als speler 1 A speelt, want $120 > 60$ (blauw). Voor speler B is A het beste antwoord als speler 1 B kiest, want $30 > 0$ (blauw). (B, A) is een Nash-evenwicht (rood en blauw streepje).

Herhaald spel:

Hetzelfde spel wordt meerdere keren achter elkaar gespeeld met dezelfde spelers. Als je een prisoner's dilemma steeds opnieuw speelt met dezelfde spelers, kan er samenwerking ontstaan. Immers de spelers weten nu dat ze elkaar nog een keer zien. Heeft iemand niet samengewerkt dan kun je hem straffen door de volgende keer ook niet samen te werken.

Sequentieel spel:

De beslissingen worden niet gelijktijdig genomen, maar de spelers kiezen in een bepaalde volgorde. Een sequentieel spel wordt weergegeven met behulp van een spelboom. De oplossing van de spelboom wordt gevonden door achterwaartse inductie.

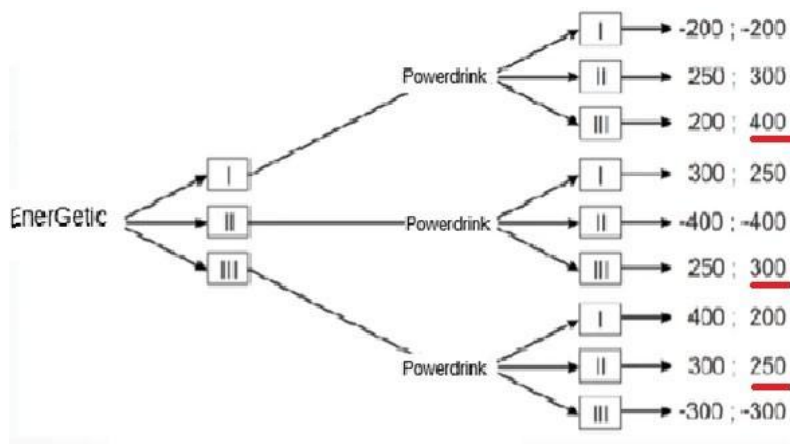
Achterwaartse inductie:

Als je de eerste speler bent en je moet bedenken wat je gaat doen, ga je eerst kijken wat de tweede speler zal doen als hij in een mogelijke situatie komt. Vervolgens kijk je wat voor jou dan de beste keuze is.

Spelboom:

Manier om een sequentieel spel in kaart te brengen. Vervolgens kun je met achterwaartse inductie bepalen hoe het spel wordt gespeeld.

Voorbeeld:

Met rood is aangegeven wat Powerdrink zal kiezen als hij in de betreffende situatie komt. Energetic weet nu dat als voor I gekozen wordt de opbrengst 200 zal zijn. Kiest Energetic voor II dan zal zijn opbrengst 250 zijn. Kiest Energetic voor III dan heeft hij een opbrengst van 300. We weten nu dus hoe het spel zal worden gespeeld. Energetic kiest voor III want $300 > 250 > 200$. Vervolgens kiest Powerdrink voor II want $250 > 200 > -300$.

Verzonken kosten:

Kosten die je hebt gemaakt en die je niet meer kunt terugdraaien.

Externe effecten:

Een effect dat niet in de kostprijs (negatief) of in de opbrengst (positief) is meegenomen.

Negatieve externe effecten:

Kosten die niet in de kostprijs van het product zijn meegenomen. De kosten worden wel door de maatschappij gevoeld, maar niet door degene die het product maakt. Denk bijvoorbeeld aan de uitstoot van broeikasgassen. Voor de samenleving levert dit grote problemen op, maar de producent die de broeikasgassen uitstoot is het geen kostenpost.

Positieve externe effecten:

Opbrengsten die niet in de prijs van het product zijn opgenomen. De maatschappij ervaart deze opbrengst wel, maar de betreffende producent niet. Je kunt hier bijvoorbeeld denken aan de positieve externe effecten van het volgen van onderwijs. Als de samenleving hiervan profiteert, maar dit komt niet tot uitdrukking in de opbrengst van de studie voor de student dan is er sprake van een extern effect. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het feit dat mensen die hebben gestudeerd later meer gaan verdienen. Hierdoor gaan ze meer luxe goederen kopen die door andere mensen gemaakt moeten worden. Door de grotere vraag naar de arbeidskrachten van deze mensen stijgt hun loon. Deze mensen profiteren dus van de studie van een ander. Dit argument komt van Adam Smith (1759).

Verzekeren:

Tegen betaling van een premie laat je financiële risico's overnemen door de verzekeraar. Dus door premie te betalen kun je je fiets verzekeren tegen bijvoorbeeld diefstal. Sluit je een verzekering af tegen de waardedaling van een obligatie of aandeel dan spreken we van short gaan. Het product wat je dan aanschaft is een put-optie. Anders dan bij een verzekering voor je fiets hoeft je de aandelen die je verzekert helemaal niet te hebben. Je krijgt uitbetaald als de aandelen in waarde dalen (ongeacht of je ze hebt of niet hebt).

Premie:

Het bedrag dat je moet betalen voor je verzekering.

Bonus-malusregeling:

De premie die je betaalt is afhankelijk van het aantal jaren dat je schadevrij hebt gereden. Hoe langer schadevrij hoe meer korting je krijgt op de premie. Het systeem werkt met treden. Ieder jaar schadevrij betekent een hogere trede. Maak je schade dan zak je een aantal treden terug. Soms is het daarom verstandig een schade niet te claimen.

Asymmetrische informatie:

Als je een verzekering afsluit weet jij meer over jezelf dan de verzekeringsmaatschappij weet. Bij een verzekering tegen ziektekosten weet jij meer over je gezondheid dan de maatschappij weet. Bij een autoverzekering weet jij meer over je eigen rijgedrag dan de verzekeringsmaatschappij. De verzekeringsmaatschappij weet dus niet wat de goede en wat de slechte risico's zijn.

Door de bonus-malusregeling wordt asymmetrische informatie tegengegaan. Immers als een nieuwe klant zich meldt bij de verzekeringsmaatschappij krijgt de maatschappij meteen te horen hoeveel jaar de klant schadevrij heeft gereden. Immers de klant wil graag de korting op zijn premie krijgen en moet daarom opgeven hoeveel jaar hij schadevrij heeft gereden (dit kan hij aantonen door te laten zien in welke trede hij zat bij zijn vorige maatschappij).

Averechtse selectie:

Omdat de verzekeringsmaatschappij niet weet wat de goede en wat de slechte risico's zijn kan ze niet anders dan aan iedereen dezelfde premie vragen. Deze premie is gebaseerd op het gemiddeld risico dat de verzekeringsmaatschappij loopt (dit is namelijk wel bekend). Maar een premie die is gebaseerd op een gemiddeld risico is te hoog voor iemand die weinig risico loopt (de goede risico's) en lekker laag voor iemand die veel risico loopt (de slechte risico's). De eerste groep zal zich daarom niet verzekeren en de laatste groep juist wel. Maar hierdoor stijgt het gemiddelde risico voor de verzekeringsmaatschappij. Deze zal daarom de premie verhogen. Maar door die hogere premie vallen de wat betere risico's van de groep slechte risico's weer af. Dus moet de verzekeringsmaatschappij de premie weer verhogen. En zo gaat het verder.

Moral hazard (moreel wangedrag):

Het je onvoorzichtiger gaan gedragen omdat je weet dat je verzekerd bent. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het niet zo heel goed beveiligen van je fiets (dat wil zeggen niet meer dan de verplichte beveiliging die de verzekeringsmaatschappij je oplegt). Moreel wangedrag is wat anders dan je niet houden aan de eisen van de verzekeringsmaatschappij. Je brommer

opvoeren mag niet. Doe je het toch dan keert de verzekeringsmaatschappij niet uit. Er is sprake van moreel wangedrag als je je binnen de regels van de verzekeringsmaatschappij onvoorzichtiger gedraagt.

Eigen risico:

Het gedeelte van de schade dat je zelf moet betalen. Je zorgverzekering heeft bijvoorbeeld een eigen risico van € 300 per jaar. Ook bij andere verzekeringen komt dit vaak voor. Vaak ook kan je je eigen risico verhogen. Je betaalt dan minder premie.

Door het instellen van een eigen risico wordt moral hazard tegengegaan of in ieder geval verminderd (immers je weet dat je een gedeelte zelf moet betalen).

Lopende rekening betalingsbalans:

Export en import van goederen, diensten en productiefactoren. De laatste rekening wordt ook wel de inkomensrekening genoemd.

Toegevoegde waarde:

Omzet – (inkopen grondstoffen + diensten van derden). De toegevoegde waarde is de productie van een bedrijf. Als je alle toegevoegde waarden in een land optelt krijgt je het BBP.

De toegevoegde waarde wordt verdeeld over de productiefactoren. De productiefactor arbeid krijgt loon, de productiefactor natuur krijgt pacht, de productiefactor kapitaal krijgt interest of rente en de productiefactor ondernemerschap krijgt winst.

Een deel van de toegevoegde waarde wordt gebruikt voor het vervangen van versleten kapitaalgoederen. Dit noemt men de afschrijvingen.

BBP:

Bruto binnenlands product. Alle toegevoegde waarden opgeteld. Dit is wat er in totaal in een jaar, in een land is geproduceerd. Het is gelijk aan alles wat er is verdiend. Het is dus gelijk aan loon + pacht + interest + winst (+ afschrijvingen).

Subjectieve methode van berekenen BBP:

Tel alles op wat er is verdiend in een land in een jaar. Dus loon + pacht + interest + winst (+ afschrijvingen).

Objectieve methode van berekenen BBP:

Tel alles op wat er is geproduceerd in een land in een jaar. Dus alle toegevoegde waarden opgeteld.

Bestedingsmethode van berekenen BBP:

Tel alles op wat er is besteed in een jaar in een land. Dit is de consumptie + de investeringen + de overheidsuitgaven + de export – de import.

Effectieve vraag:

Het totaal van de bestedingen van een land in een jaar. Dus de consumptie + de investeringen + de overheidsuitgaven + de export – de import.

$$EV = C + I + O + E - M$$

Productiecapaciteit:

De maximale productie van een land in een jaar. Is afhankelijk van de hoeveelheid arbeid en de hoeveelheid kapitaal.

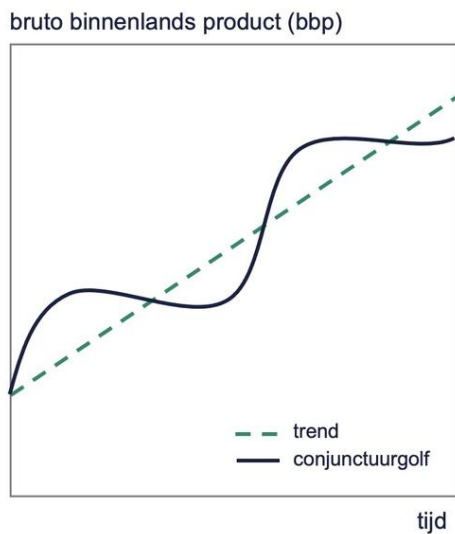
Kapitaal:

Alle machines, gebouwen ect. Nodig om te produceren.

Conjunctuurbeweging:

De op- en neergaande beweging van het BBP.

Groei van het bbp

De twee visies op de economie

- 1 **De Klassieke visie: structureel**
 - Groei van de **productiecapaciteit**
 - Deze structurele groei wordt veroorzaakt door een toename van de hoeveelheid of de kwaliteit (productiviteit) van de productiefactoren
- 2 **De Keynesiaanse visie: conjunctureel**
 - Op korte termijn zijn er periodes die afwijken van de trend door veranderingen in de bestedingen (**effectieve vraag**)
 - Deze afwijking van de trend heet de **conjunctuurgolf**.

Structurele groei:

De groei van de productiecapaciteit. Deze groei ontstaat als er meer arbeid en/of kapitaal is.

Conjuncturele groei:

Groei van het BBP. Deze groei wordt veroorzaakt door de vraag naar producten. Als de effectieve vraag stijgt, neem de conjuncturele groei toe.

Onderbesteding:

De effectieve vraag is kleiner dan de productiecapaciteit.

Overbesteding:

De effectieve vraag is groter dan de productiecapaciteit.

Loonheffing:

Loonbelasting + premies volksverzekeringen. Wordt ingehouden op het bruto loon.

Progressief tarief:

Ons belastingstelsel kent een progressief tarief. Dit betekent dat de gemiddelde belastingdruk hoger wordt naarmate je meer verdient. Door deze progressie zijn de secundaire inkomens gelijk verdeeld dan de primaire inkomens.

Schijvenstelsel:

In Nederland kennen we drie schijven bij de inkomstenbelasting. Dit betekent dat er drie belastingpercentages zijn. Over het eerste deel van je inkomen betaal je een laag tarief, over het tweede deel een middeltarief en over de rest een hoog tarief.

Door deze progressie wordt het gemiddelde belastingpercentage steeds hoger als je meer gaat verdienen.

Gemiddelde belastingdruk:

$$\frac{\text{Belasting}}{\text{Inkomen}} \times 100\%$$

Marginale belastingdruk:

Het percentage belasting dat je betaalt over de laatste euro die je verdient.

In ons schijventarief is dat het percentage dat je betaalt in de hoogste schijf waarmee je inkomen wordt belast. Iemand die dus met zijn inkomen in de hoogste schijf zit heeft een marginaal tarief van 49,5%.

Nivelleren:

Het kleiner worden van de relatieve inkomensverschillen.

Denivelleren:

Het groter worden van de relatieve inkomensverschillen.

Aftrekposten:

Bedragen die afgetrokken mogen worden van het verdiende inkomen. Over dit bedrag hoeft dan dus geen belasting te worden betaald. Let op: maximaal de tweede schijf berekenen bij hypotheekrenteaftrek (dus: een correctie toepassen als de betreffende persoon in de hoogste schijf zit).

Een voorbeeld van een aftrekpost is de betaalde hypotheekrente.

Bijtellingen:

Bedragen die bij het verdiende inkomen moeten worden geteld. Over deze bedragen moet dus nog belasting worden betaald.

Een voorbeeld is de bijtelling voor een auto van de zaak.

Heffingskortingen:

Bedragen die in mindering mogen worden gebracht op de te betalen belasting. Een korting op de belasting.

Voordeel aftrekpost:

Hoogte aftrekpost x marginaal tarief. Dus als iemand € 1000 aan aftrekposten heeft en het marginale tarief is 39%, bedraagt het voordeel $1000 \times 0,39 = 390$.

BTW:

Belasting toegevoegde waarde. Wordt betaald over de aankoop van goederen. Producenten krijgen de betaalde BTW weer terug, maar moeten de ontvangen BTW afdragen aan de belastingdienst. Dus alleen consumenten betalen uiteindelijk BTW. We kennen drie tarieven 21%, 9% en 0%.

Accijnzen:

Belasting op de aankoop van bepaalde goederen zoals tabak, alcohol, benzine en frisdranken.

Vennootschapsbelasting:

Belasting op de winst van een NV of BV.

Vlaktaks:

Een tarief van de inkomstenbelasting waarbij iedereen hetzelfde percentage belasting betaalt ongeacht de hoogte van het inkomen.

Erfbelasting:

Belasting op een erfenis. Is gelijk aan de schenkbelasting.

Lorenzcurve:

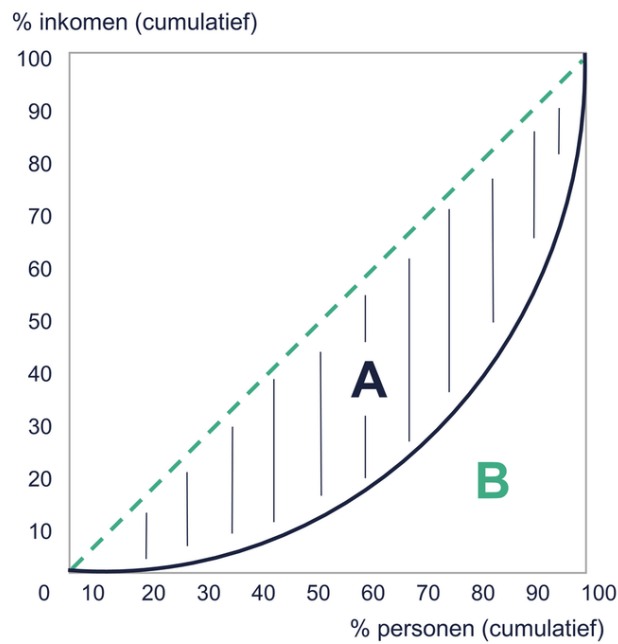
Geeft de personele inkomensverdeling in een land weer. Naarmate de inkomens gelijkjer zijn verdeeld ligt de curve dichter bij de diagonaal.

80/20-ratio:

Een empirisch gegeven dat de rijkste 20% van de bevolking ongeveer 80% van het totale inkomen verdient.

De ratio wordt ook wel gebruikt voor de verhouding tussen het inkomen van de rijkste 20% en de armste 20%.

Gini-coëfficiënt:

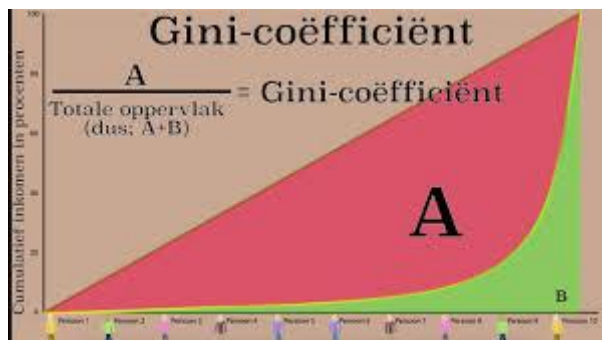
$$\text{GINI} = \frac{A}{A + B}$$

Interpretatie

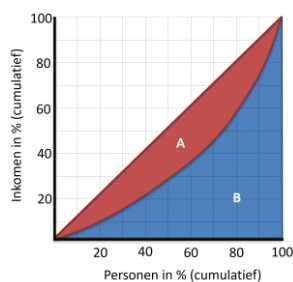
- 0 = 'perfecte gelijkheid'
- 1 = 'perfecte ongelijkheid'

Bij grote ongelijkheid komt de Gini-coëfficiënt dicht bij 1

Bij een kleinere ongelijkheid ligt de Gini-coëfficiënt dicht bij 0

Brede (ruime) welvaart:

Niet alleen de materiële welvaart (inkomen en vermogen), maar ook andere zaken als vrije tijd, milieu, leefomgeving, veiligheid, infrastructuur etc. worden meegenomen.

HDI:

Human Development Index. Een indexcijfer waarin niet alleen het inkomen per hoofd van de bevolking wordt gemeten, maar ook de volksgezondheid en het niveau van het onderwijs.

Groen BBP:

Meet het BBP maar hier worden verslechtingen van het milieu van afgetrokken en verbeteringen bij opgeteld.

Internationale concurrentiepositie:

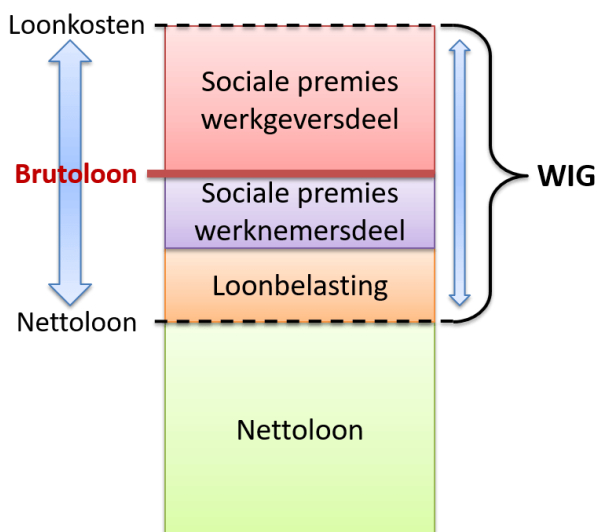
Meet hoe goed een land kan concurreren op de wereldmarkt op grond van de prijs en de kwaliteit van de goederen en diensten die worden verkocht.

Loonkosten:

De kosten die de werkgever moet betalen voor een werknemer die hij in dienst heeft.

De wig:

Het verschil tussen de loonkosten en het netto loon.

Netto loon:

Het bedrag dat een werknemer ontvangt van de werkgever (schoon in zijn hand).

Bruto loon:

Het bedrag dat een werknemer verdient (vuil). Hier moet nog de loonheffing van worden afgetrokken.

Consumentenvertrouwen:

Het vertrouwen dat de consument heeft in de toekomstige economische ontwikkeling. Als dit laag is zal de consument minder grote aankopen verrichten en meer gaan sparen. Hierdoor kan de economie nog meer verslechteren.

Producentenvertrouwen:

Het vertrouwen dat de producent heeft in toekomstige economische ontwikkelingen. Als dit laag is zal de producent minder gaan investeren. Hierdoor kan de economie nog meer verslechteren.

Waardevast:

Een uitkering is waardevast als de koopkracht van de uitkering gelijk blijft. Dit betekent dat de uitkering moet stijgen met een percentage dat gelijk is aan de inflatie.

Welvaartsvast:

Een uitkering is welvaartsvast als de uitkering meestijgt met de welvaart van een land. Dit betekent dat de uitkering moet stijgen met het percentage van de gemiddelde loonstijging.

i/a-ratio:

Het aantal inactieven (met een uitkering) gedeeld door het aantal actieven in een land. Als deze ratio hoog is moeten de mensen die werken dus veel geld opbrengen voor de groep die niet werkt en een uitkering krijgt.

Vermogensrendementsheffing (Box 3):

De belasting die betaald moet worden over het vermogen dat iemand heeft. De belastingdienst kijkt hoeveel iemand op de bank heeft staan. Een deel van dit geld is vrijgesteld van belasting, dit is zon € 57.000. Van de rest wordt het fictieve rendement berekend. Dit is voor spaargeld op dit moment 1,44%. Over dit fictieve rendement moet 36% belasting worden betaald.

Stel iemand heeft een vermogen van 500.000. Het gehele vermogen staat op de bank. Er zijn geen schulden.

Vermogen	500.000
Vrijgesteld	<u>57.000</u>

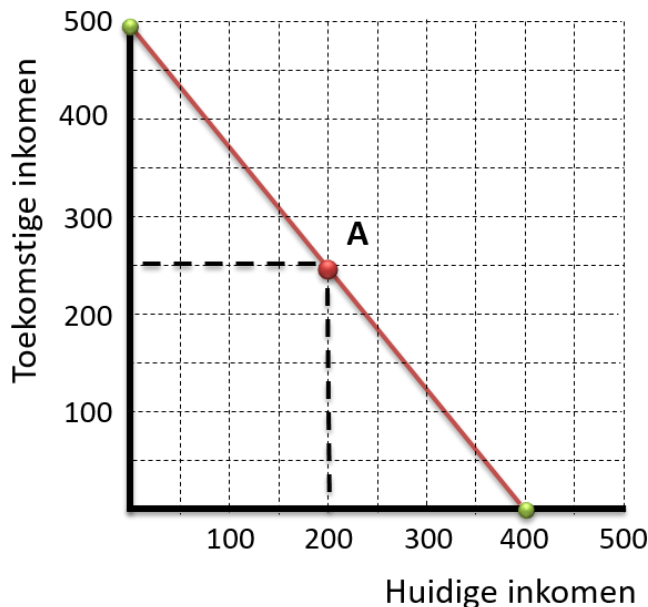
Belast vermogen	443.000
-----------------	---------

Fictie rendement	
1,44% van 443.000	6.379,20

Belasting	
36% van 6.369,20	2.296,-

Intertemporele budgetlijn:

Deze lijn geeft aan hoe huidige en toekomstige bestedingen tegen elkaar uitgeruild kunnen worden.

We vertrekken vanuit punt A. Je inkomen in de huidige periode bedraagt 200, in de volgende periode is dat 250. Je kunt het inkomen in de huidige periode verhogen tot maximaal 400. Dit kun je doen door 200 te lenen. Dit bedrag moet in de volgende periode worden terugbetaald met 50 rente. De volgende periode heb je dan dus helemaal niets.

Contante waarde:

De waarde op dit moment van een bedrag in de toekomst. De contante waarde van € 500 die je krijgt over 10 jaar is bij een rente van 4%:

$$\frac{500}{1,04^{10}} = 337,78$$

Dekkingsgraad:

De mate waarin een pensioenfonds in staat is aan de toekomstige verplichtingen te voldoen

$$\text{dekkingsgraad} = \frac{\text{huidig vermogen}}{\text{contante waarde toekomstige verplichtingen}} \times 100\%$$

Comparatieve kostenverschillen:

We spreken van comparatieve kostenverschillen als er twee bedrijven of twee landen zijn en het ene bedrijf of het ene land het ene product tegen lagere opofferingskosten kan maken en het andere bedrijf of het andere land het andere product.

In de onderstaande grafiek wordt dat verduidelijkt. De rode lijn geeft de productiemogelijkheden van Portugal aan. De opofferingskosten van 1 wijn is 1 wol. Dit

betekent dat voor iedere eenheid wijn die Portugal produceert een eenheid wol moet worden opgegeven. In Engeland zijn de opofferingskosten voor wijn echter veel hoger voor 1 wijn moet 2,5 wol worden opgegeven. Wijn is in Portugal dus goedkoper en daarom zal Portugal wijn produceren en Engeland wol.

(Was dit niet helemaal duidelijk kijk dan nog even op mijn website naar het filmpje over comparatieve kostenverschillen.)

